

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Стаття призначена питанням розвитку суспільно-комунікативної активності підлітків в процесі туристської діяльності.

Освітлені психолого-педагогічні умови, які забезпечують реалізацію і розвиток соціально-комунікативної активності особистості та можливостей підлітків у процесі туристської діяльності.

Розкрито дійові педагогічні форми та методи, які всіляко сприяють формуванню та розвитку соціально-комунікативної активності особистості підлітка.

Ключові слова: майбутній вчитель, соціально-комунікативна активність, туристська діяльність, підлітки, комунікація, компетенції.

Ситуація в галузі освіти і виховання молодого покоління, яка змінилась в останні роки у зв'язку з бездуховністю суспільства, втратою морально-духовних норм життя в усіх прошарках суспільства, вимагає глибокого переусвідомлення традиційних поглядів на проблеми освіти і виховання.

Реформування змісту освіти та виховання є на сьогодні „гордієвим вузлом” усього процесу перебудови освітньої системи в Україні.

Адже метою навчання є виховання в учнів бажання і вміння вчитися, тому комплекс знань, умінь і навичок є підґрунтям для набуття необхідних **життєвих компетенцій**.

Міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття компетентності як загальні, або ключові, вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори або опорні знання [1, с.19].

На думку експертів Ради Європи [2, с. 1-2], компетентності передбачають:

- спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби;

- комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок;
- компетентності мають сприяти особистісним і соціальним потребам.

Притаманні молодому поколінню амбіції, завищені очікування. пошуки власного шляху та бажання самореалізації вступають в протиріччя з відсутністю власного досвіду та інерцією старих поколінь.

З метою сприяння реалізації потенціалу фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я молодого покоління українців прийнято Закони України „Про туризм” [3], „Про фізичну культуру і спорт”[4].

Н.А.Фоменко виділяє чотири типу [5, с. 116] досвіду, що входять у зміст туристської діяльності: досвід ефективної практичної туристської діяльності; пізнавальний туристський досвід; досвід **соціальної взаємодії**, який здобувається в процесі занять туризмом; досвід рефлексуючої свідомості, який спрямовано на осмислення життєво значущих цінностей через діалог.

„Як би людина не намагалась, – зазначають відомі психологи, – вона не може не комунікувати” [6, с. 43].

„Комунікація (як стверджував Ясперс), – це життя людини серед інших людей” [7, с. 132]. Неможливість не вступати в комунікацію, перетворює усі ситуації, в яких беруть участь двоє чи більше людей, у міжособистісні, комунікативні [6, с. 43; 8, с. 11].

У психології одним з найбільш перспективних і динамічних розділів стала психологія міжособистісного спілкування [9].

У філософії активно утверджується думка, що комунікація – „універсальне надбання людства й універсальна реальність суспільного існування... Жодна суспільна загальнозначуща справа неможлива поза її колективним комунікативним, опосередкованим публічним обговоренням-визнанням. Тобто поза легітимізацією” [7, с. 7].

А соціальна комунікація [10, с. 1] стає умовою консолідації і згоди в нашому роз'єднаному, індивідуалізованому, прагматичному суспільстві.

Болгарський соціолог С.Ставрев [11, с. 228] розглядає розвиток індивідуальності через співіснування в соціальній групі, що приводить до визначення особистості та участі (як учасник в організованій діяльності) в житті суспільства.

У свою чергу Ян Туровський [12] визначає, що активність учасників малих соціальних груп набагато вища, ніж у великих вторинних групах, тому, розглядаючи розвиток суспільно-комунікативної активності підлітків, об'єднаних в тургрупу (мала соціальна група), як складний комплекс певних якостей особистості дитини в процесі туристської діяльності, можна визначити і основну ціль туристської діяльності – завдяки залучення підлітків до участі в туристській діяльності розвивати, формувати у них суспільно-комунікативну активність. Механізмом саморозвитку суспільної свідомості, а також реалізації особистої потреби вияву суспільно-комунікативної активності виступає саме туристська діяльність, тому що підлітковий вік є по-своєму унікальним віком для розвитку і формування суспільно-комунікативної активності особистості, оскільки провідні психічні перетворення цього віку мають явно виражену креативну природу.

Факторами об'єднання в групи (по Робінсу) [13, с. 130-131] є:

1. Отримання соціального захисту.
2. Зміцнення своєї соціальної позиції.
3. Бажання ідентифікуватись з групою.
4. Об'єднання зусиль, енергії.
5. Вирішення особистих питань

Розглянемо їх стосовно підліткового віку та участі в туристській діяльності.

Отримання соціального захисту. Підлітковий вік нашого дослідження – це коли дитина вже і не дитина, і не дорослий. Підліток на самоті „входить” зі своїми проблемами в себе, тому стає самотнім, не зрозумілим для оточуючих дорослих. В тургрупі, в колі своїх ровесників, підліток уникає самотності.

Зміцнення своєї соціальної позиції. В класі, школі підліток може бути соціально несприйнятій, а в тургрупі він знаходить свою соціальну значущість, наприклад, плете мотузку (а який турпохід без вірвовок?).

Бажання ідентифікуватись з групою виявляється у підлітка зацікавленістю, бажанням займатися туристською діяльністю, спільними інтересами з іншими членами туристської групи.

Об'єднання зусиль енергії виявляється в досягненні мети туристського походу.

Вирішення особистих питань може бути в подоланні вад в характері, як то нерішучість, безвідповідальність, боягузництво. А може кохана дівчина займається туризмом і хлопець вирішив бути разом з нею, як лицар, чи навпаки.

Важливою психолого-педагогічною умовою розвитку у дітей суспільно-комунікативної активності в процесі занять туристської діяльності, а також і творчих здібностей є залучення підлітків на доступному їх віку рівні до вирішення творчих завдань.

Проблема розвитку особистісних здібностей останнім часом стала найактуальнішою. В Законі „Про загальну середню освіту” йдеться, що „ ... діти мають набути достатній особистий досвід культури спілкування в співпраці в різних видах діяльності, самовираження у творчих видах завдань” [14]

Наприклад, на уроці малювання юні туристи виконують пейзажі, які запам'ятали під час турпоходу. На уроці музики – розучування пісні, яку склали або почули вперше в мандрах. На уроці географії діти удосконалюють навички з картографії, для уроків української літератури збирають фольклор.

Р.Кекк висунув 10 принципів [15] гуманізації освіти, де **на перше місце ставить принцип максимальної автономії і свободи педагогічного керівництва.**

Базуючись на вищесказаному ми зупиняємось на тому, що:

- повнота і ефективність процесу формування і розвитку суспільно-комунікативної активності підлітків залежить від засобів і методів педагогічного впливу і від підходу до використання виховних засобів;
- оптимальним підходом в рішенні любих педагогічних задач є дискусійно-евристична діяльність вчителя і підлітка, належність між ними зворотного зв'язку, який має дослідницько-творчий характер;

- досягнення рівноправного діалогу між світом дітей і дорослих, яке може забезпечити особистісне та інтелектуальне зростання кожної людини, незалежно від її віку;
- розвивати комунікативні можливості учнів на спеціальних психологічних тренінгах, вивчати психологію спілкування, основи організації туристської роботи в школі;
- отримати професію екскурсовода (по-перше - як додатковий заробіток для студента, а по-друге – отримати знання з історії рідного краю).

Ми виділяємо такі задачі, які стоять перед вчителем-організатором туристської роботи з дітьми:

- формувати інтерес у підлітків до участі в туристській діяльності;
- надання учням можливості для практичних занять туризмом, придбання практичних навичок;
- збереження культурної спадщини та екології навколишнього середовища;
- закласти основи туристської культури, які будуть корисні всім, без виключення, незалежно від подальшого вибору.

Література:

1. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft), p.19
2. OECD: Program on International Student Assessment, 2000. – 3 New Skills for the Learning Society.
3. Закон України „Про туризм” / Закони України. Ін-т законодавства Верховної Ради України, К. – 1997. – Т.9. – С. 171-183.
4. Закон України „Про фізичну культуру і спорт” / Закони України. Ін-т законодавства Верховної Ради України, К. – 1996. – Т.6. – С. 370-384.
5. Форменко Н.А. Зміст туристської освіти як предмет теоретико-методологічного дослідження // Теоретичні питання культури, освіти та виховання / Зб. наук. праць. – КНЛУ. – 2004. – № 28. – С.113-117
6. Вацлавик П., Бивин Дж., Джексон Д. Прагматика человеческих коммуникаций: Изучение паттернов, патологий и парадоксов взаимодействия. – М., 2000.
7. Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. – К., 1996. – С. 7.
8. Вацлавик П., Бивин Дж., Джексон Д. аксиомы теории коммуникации // Межличностное общение. Хрестоматия. – Санкт-Петербург; Москва; Харьков; Минск; 2001.
9. Куницына В.Н., Казаринова Н.В., Погольша В.М. Межличностное общение. – СПб., 2001.
10. Саввіна Л.І. Комунікація – як чинник розвитку суспільства: Автореф.дис. ...канд.філос.наук., Одеса. 2004. – 14 с.
11. Ставрев Св. Рулетка на живота (Към нова методология за социални описания и анализи) / Социологически проблеми. София. 2002. – Книжка 1-2. – С. 226-240.
12. Turowski Jan. Sociologia. Male struktury społeczne. – Lublin: Towaryzstwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1993.
13. Герасимчук А.А., Палеха Ю.І., Шиян О.М. Соціологія: Навч. посібник. – 4-те вид., випр. й доп. – К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2004. – 246 с.
14. Закон України „Про загальну середню освіту” // Закони України. Ін-т законодавства Верховної Ради України, К., 2001. – Т.18. – С. 265-285.
15. Kekk R. Zehn Grundsetze für eine Humanisierung der Bildung im Lichte des Dialogs neben Pädagogische Reform im Ost und West // Humanisierung der Bildung. – 2000. – № 1. – S. 22-35.